خۆشەویستی لە کۆمەڵگای مۆدێرندا سەربەخۆیە لە ئەخلاق و مەبەستیشی ئەوەیە کە سەربەخۆیە لە هەموو ئەو شتانەی پەیوەندییان هەیە بە هەردوو چەمکی (خودێتی) و (ئەویتر)ەوە. خۆشەویستی وەك بەگەڕکەوتنی کۆمەڵێ هەستیاری و سۆز، خۆی بەدوور دەگرێ لەهەر شتێ کە جگە لە خۆی ئامانجێکی تری هەبێت، جا ئەو شتە لە بەرژەوندی خودێتیدا بێت یان لە پێناوی ئەویتردا. بەم مانایەش پەیوەندیی خۆشەویستی و سۆزگۆڕینەوە بۆ ئەوە نیە مرۆڤ بەهۆیەوە ئەرکێك لە ئاست کۆمەڵگادا جێبەجێ بکا، وەکئەوەی لە کۆمەڵگای تەقلیدیدا چاوەڕێدەکرێ و منداڵ وەبەرهێنان بە ئامانجی خۆشەویستی لێکدەدرایەوە. بەڵکو ئەو پەیوەندییە جگە لەخۆی هیچ ئامانجێکی تری نیە.

خاڵی دووەم لەلای زیمیل لەو ناکۆکەدا خۆی دەبینێتەوە کە دیاردەی پەیوەندیی خۆشەویستی بەدیی دەهێنێت. واتە لەنێوان ئەوەی کۆمەڵگا چی لە ئەڤینداران داوا دەکات و ئەمانیش چۆن لەناو خۆیاندا و لە میانەی پەیوەندییە سۆزداریەکەیانەوە لەو داواکارییەی کۆمەڵگا تێدەگەن و تەئویلی دەکەنەوە. لەلایەکەوە کۆمەڵگا ڕێگا بە هیچ جۆرە پەیوەندییەکی سۆزگەرایانە نادات ئەگەر لە پێناوی ئەرك و ئامانجێکی تایبەتدا نەبێت کە ئەویش دابینکردنی مانەوەی خۆیەتی لەڕێگەی سەپاندنی هاوسەرداریەوە بەمەبەستی منداڵ وەبەرهێنان و زاووزێ. بەڵام کاتێ خۆشەویستی تەندووری خۆی لە دڵی دڵدارەکاندا دادەگیرسێنێ، ئەو سنوورە ڕەتدەکات کە کۆمەڵگا بۆی داناوە و خۆی لە بەردەوامیدان بە وەچەی مرۆڤدا دەبینێتەوە. هیچ کاتێ دوو دڵدار ئامانجی پەیوەندیی سۆزدارانەی خۆیان بەو جۆرە پێناسە ناکەن و بگرە هەستکردنی ئەوان بەیەکتر دەبێتە سۆزێکی سەربەخۆی دوو تاکەکەس

لەئاست یەکتردا، نەك یەکگرتنی دوو تاکەکەس بۆئەوەی هێلانەیەك بۆ وەچەکانیان دروستبکەن.[٤٩]

زیمیل لە ڕێگەی ئەم شییکردنەوەیەوە سەبارەت بە پەیوەندییە سۆزدارییەکان، ڕچەیەکی تازەی لەبەردەم لێکۆڵینەوە کۆمەڵناسیەکاندا شکاند و ئەمەش کاریگەرییەکی زۆری کردە سەر کۆمەڵناسانی پاش خۆی تا ڕۆڵی سۆز لە ژیانی کۆمەڵایەتیدا بەگرنگ بگرن.[٥٠]

ئەنتۆنی گیدنز،ئولریش بێك و نیکلاس لوومان:

کەی ژیانی هەستەوەری و پەیوەندیی خۆشەویستی بەشێوەیەکی سیستەماتیکی دەبێتە بابەتێك بۆ کۆمەڵناسی؟ مەبەستم ئەوەیە لەکەیەوە ئەو پەیوەندییەی لەسەر گۆڕینەوەی سۆز دروستدەبێت، بەمەرجەکانی خۆیەوە دەبێتە بابەتی توێژینەوەی کۆمەڵناسان و لەبەر ڕۆشنایی تێرم و سیستەمی زاراوەیی ئەم زانستەدا لێیدەکۆڵرێتەوە، نەك لە پەراوێزی توێژینەوە لە دامەزراوەی خێزان و ژیانی هاوسەرگیری و خزمایەتیدا؟

---

٤٩ محمد الشيخ و ياسر الطائري: سەرچاوەی پێشوو، ل: ٧٥–٧٦

٥٠ بۆ نمونە لەلای خانمە کۆمەڵناسی ئەمەریکی بەناوبانگ *ارلی راسل هۆشیلد*، لەمبارەیەوە بڕوانە: ـ راب استونر، **متفکران بزرگ جامعەشناسی**، ت: مهرداد میردامادی، نشر مرکز، تهران ١٣٧٩، ل: ٣٦٥– ٣٨٠.

وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە ئاسان نییە، چونکە کۆمەڵناسییش وەك زانستێك، لە ڕەوتی شێوازگرتن و دیسیپلینکردنی خۆیدا و بەهۆی ئەوەی ڕۆژگارێکی زۆر لەژێر کۆنترۆڵی هزری پۆزەتیڤیستیدا مایەوە، گەلێك بابەت و دیاردەی بەپەراوێز کرد، کە نەدەکرێ بەشێوەی پۆزەتیڤیستانە بسەلمێنرێن و ئەزموون بکرێن. یەکێك لەو بابەت و دیاردانەش ژیانی هەستەوەری و سۆزگەرایانەی مرۆڤە. هێندە هەیە، وەك لە پێشتریشدا گوتم هەرگیز وەك ئێستا خۆشەویستی بابەتێك نەبووە سەرنجی کۆمەڵناسەکان ڕابکێشێت و ئەمەش لەپاش خەباتی بزووتنەوەی جیهانیی ئافرەتان لە پێناوی ئازادیدا، گۆڕانی زۆری بەسەردا هاتووە. ئەوەتا ئەمڕۆ خۆشەویستی بەڕێوەیە ببێتە بابەتێکی گرنگ بۆ زانستی کۆمەڵناسی. دەتوانین بڵێین، لەگەڵ ئەوەدا کە خەباتی ئافرەتان لە پێناوی گۆڕانە کۆمەڵایەتییەکان دا، شوێنێکی گرنگی وەك ژیانی تایبەتی و شەخسیش دەگرێتەوە، ئەوە ئاکامگەلێکی سەیریش سەبارەت بە پراکتیزەکردنمان بۆ خۆشەویستی و سێکسواڵیتی بەدەستەوە دەدات. لێرە بەدواوە هەوڵدەدەم لە میانەی بەدواداچوونی پرسیارەکەماندا، بیروڕای سێ کۆمەڵناسی بەناوبانگ بەکورتی بخەمە ڕوو، کە لەوبڕوایەدام کاریگەریی و سەنگی تایبەتیی خۆیان هەیە لەبواری توێژینەوەی ژیانی هەستەکی و سۆزداریدا، ئەوانیش بریتین لە (ئەنتۆنی گیدنز، ئولریش بێك و نیکلاس لوومان). ئەم کارەی من زیاتر لەوەی چوونە ناو وردەکارییەکانی بیروڕای ئەو کۆمەڵناسانە بێت، بریتیە لە ناساندن و خستنەڕووی گرنگترین بۆچوونە کۆمەڵناسانەکانیان لەسەر پەیوەندیی خۆشەویستی و ژیانی هەستەوەری.

ئەنتۆنی گیدنز (١٩٣٨) کۆمەڵناسێکی بەریتانییە و لە کۆتایی حەفتاکانی سەدەی بیستەمەوە ڕۆڵێکی سەرەکیی هەیە لە

تازەکردنەوەی هزری کۆمەڵناسی و بەستنەوەی ئەم هزرە بە بوارەکانی دیکەی زانستە مرۆیی و کۆمەڵایەتییەکانەوە، لەو ڕێگەیەشەوە دۆزینەوەی گەلێ پانتایی بەرفراوان لەبەردەم زانستی کۆمەڵناسیدا کە پێشتر ئەم زانستە پەی پێنەبردبوون. گیدنز لە شوێنێکدا گوتویەتی، (کۆمەڵناسی بریتیە لە زانستی توێژینەوە لە کۆمەڵگای مۆدێرن)، بۆیە هەر دیاردەیەك کە لەگەڵ مۆدێرنیتە(Moddernity) دا سەرهەڵدەدات، بۆ گیدنز جێگەی بایەخپێدانی جیدیە تا لەو پرۆسەیە تێبگەین کە ناوی مۆدێرنیزەبوونە(Modernization) لە هەموو بوارەکاندا. بەبڕوای گیدنز مۆدێرنیزەبوون قەدەری کۆمەڵگای هاوچەرخە و ئەمەش پرۆسەیەکی جیهانگرەوەیە نەك لۆکاڵی.

سەبارەت بە بایەخی پەیوەندییە سۆزگەراکان و ژیانی هەستەوەریی مرۆڤ لە کۆمەڵگادا، پێویستە بگەڕێینەوە بۆ کتێبی (***کۆمەڵناسی***)یەکەی کەساڵی (١٩٨٨ـ ١٩٨٩) بڵاویکردۆتەوە و لە میانەی توێژینەوەی لەسەر سیستەمی (خزمایەتی، هاوسەرگیری و خێزان) باس لە ڕۆڵی ژیانی هەستەوەری و پەیوەندیی سۆزگۆڕینەوە لە کۆمەڵگا جۆربەجۆر و بەتایبەتیش لە کۆمەڵگا مۆدێرنەکاندا دەکات. لەم قۆناغەدا گیدنز پەیوەندیە سۆزگەراکان و ژیانی هەستەوەریی مرۆڤ لە چوارچێوەیەکی گشتیتردا شییدەکاتەوە کە بریتیە لە فۆرمەکانی ژیانی جوتەکی و هاوسەرگیری لە بۆتەی خێزاندا. بەڵام بە بڵاوکردنەوەی کتێبی (The Transformation of Intimacy) کە دەکرێ بە وەرچەرخان لە هۆگریی، یان ئولفەتپێوەگرتندا وەریبگێڕین[٥١]، هزری گیدنز سەبارەت بە ژیانی

[٥١] وشەی (*Intim*) دەلالەت لە پەیوەندی تایبەتی و هۆگری و ئولفەتپێوەگرتن و ژیانی هەستەوارانەی شەخسی دەکات. بڕوانە:

هەستەوەری لە کۆمەڵگای مۆدێرندا دەچێتە قۆناغێکی ترەوە و ئەم بابەتە وەك بابەتێکی سەرەکی لە کۆمەڵناسیی گیدنزدا دەخرێتە ڕوو. ئەمە جگەلەوەی گیدنز لە کتێبێکی تردا کە ساڵی (١٩٩٩) بڵاویکردۆتەوە دەگەڕێتەوە سەر ئەم باسە و ئەمجارەیان لەبەر ڕۆشنایی پرۆسەی بەجیهانیبووندا لە بارودۆخی خێزان و پەیوەندییە عاتیفییەکان دەکۆڵێتەوە٥٢.

بەم پێیەش یەکێك لەو کەسانەی لەم بوارەدا و لە ڕوانگەی کۆمەڵناسییەوە توێژینەوەی لەسەر ڕەوشی خۆشەویستی و سێکسگەرایی لە کۆمەڵگای مۆدێرندا، کردووە، گیدنزە. گیدنز لەو کتێبەیدا کە پێشتر ناومان هێنا٥٣، پێیوایە گۆڕانکارییەکان لە ژیانی کۆمەڵگای مۆدێرن و بەهۆی پرۆسەی مۆدێرنیزەبوونەوە، هەرتەنیا دام و دەزگا گەورەو دیارەکانی نەگرتۆتەوە، بەڵکو ئەو گۆڕانە، گۆڕانیش بووە لە ژیانی تایبەتی و هەستەوەرانەی مرۆڤدا. بەمانایەکی دی: گیدنز لەو بڕوایەدایە ئەگەر بمانەوێت لەو گۆڕانکاریانە تێبگەین کە بزاڤی مۆدێرنیتە

- *Nudansk ordbog*, politikens Forlag, Copenhagen, ١٩٨٧, s. ٤٥٠.

٥٢ انتونی گیدنز: **جهان رهاشده**. (گفتارهایی دربارهء یکپارچگی جهانی). ت: ع. ا. سعیدی و یوسف ح. عبدالوهاب. انتشارات علم و ادب، تهران، ١٣٧٩، ل: ٩١-١١٠

٥٣ Anthony Gidddens: ***The Transformation of Intimacy***, Sexuality, Love and Eroticism in Modren Societies. Polity Press, UK, ١٩٩٢.

لە ژیانی مرۆڤی هاوچەرخدا بەرپای کردوون، ئەوە ناچارین بچینە ناو کونی ژووری ژوورەوە، سەر پێخەف پێکەوە نووستنی مرۆڤەکان.

کتێبەکە تەرخانکراوە بۆ توێژینەوە لەو پەیوەندیە جووتەکیانەی کە لەسەر بناخەی سێکس و یەکسانیی هەستەوەریانەی نێوان هەردوو ڕەگەزەوە دامەزراوە. بەمانایەکی تر، ئەم کتێبە باس لە خۆشەویستی دوای ئەڤینی ڕۆمانسیانە دەکات. خۆشەویستییەك کە بەرهەم و لەهەمان کاتیشدا لەژێر کاریگەریی بزووتنەوەی فیمینیزمدا سەریهەڵداوە: واتە خۆشەویستی لە سەردەمی تاکگەرایی و بەخوودبوونی مرۆڤدا.

گیدنز پێشتر لە کتێبە گرنگەکەیدا، ***کۆمەڵناسی*** نووسیبووی تەنیا لایەنە دەرەکیەکانی ژیانی ئێمە نین، کە (لە ڕەوتی مۆدێرنیزەبووندا) گۆڕاون، ئەم گۆڕانانە شەخسیترین و تایبەتیترین لایەنەکانی ژیانی ڕۆژانەی ئێمەیان بەشێوەیەکی بنەمایی گۆڕیون و بەردەوامیش دەیانگۆڕن.. دەتوانین بڵێین پەرەسەندنی دروشمەکانی خۆشەویستی ڕۆمانتیکی بەسەختی پەیوەندییان هەیە بە تێپەڕین لە کۆمەڵگای لادێنیشینەوە بەرەو کۆمەڵگای پیشەسازیانەی شاری٥٤. لەم کۆمەڵگا نوێیانەدا هاوسەرداری کەمتر شتێکە لە ئەنجامی گفتوگۆی دایکان و باوکانەوە *ڕێکبخرێ*، بەڵکو تاکەکان بەشێوەیەکی ڕوو لە زیاد، لەسەر بنەمای سەرنجراکێشانی سۆزگەرایانە و بۆ ڕازیکردنی خودی خۆیان، دەستیان بە پێکەوەنانی ژیانی هاوسەرداری کردووە. لێرەوە "چەمکی

٥٤ انتونی گیدنز: **جامعەشناسی**، سەرچاوەی پێشوو، ل: ١٤

(ئەڤینداری) وەك کۆڵەکەیەك بۆ پەیمانی ژن و مێردایەتی هاتۆتە ئاراوە"٥٥.

بەبڕوای گیدنز و هەندێ لە توێژەرانی تر، کە ئەو پشتی پێبەستوون، ئەڤین و خۆشەویستی لەوکاتەوە بەدامەزراو کرا و سۆز لەناو خێزاندا بایەخی خۆی پێدرا، کە تاکگەرایی (Individualism) بووە قەدەری مرۆڤی هاوچەرخ. سەدەی بیستەم سەدەی سەرهەڵدانی جۆرێکی ترە لە خێزان کە خاوەنی خودێکی سۆزگەرا و لەهەمان کاتیشدا خودسەنتەرە. ئەمەش بەو مانایەی لە پێکهێنانی پەیوەندیی هاوسەرداریدا، پشت بە هەڵبژاردنی شەخسی دەبەستێت کە نۆرمەکانی سۆزگۆڕینەوە، یان ئەڤینی ڕۆمانتیکی ڕێنومایکەرێتی. بەڵام هەروەك لە پێشاندا گوتمان، ئەڤینی ڕۆمانتیکی، وەك پەیوەندیەکی نوێ لە نێوان مرۆڤەکاندا، دیاردەیەك بوو تایبەت بە چینە باڵاکانی کۆمەڵ و پاشان لەگەڵ پرۆسەی بەپیشەسازیبوون و مۆدێرنیزەبووندا بووە دیاردەیەکی سەرتاپاگرەوەی کۆمەڵگای خۆرئاوایی.٥٦ لێرەشەوە پرۆسەی مۆدێرنیزەبوون جۆرێکی تری پەیوەندی لە نێوان کەسەکاندا هێنایە ئاراوە کە چیدی پەیڕەوی لە بنەما ئایینی، ئابووری، ئەخلاقی و کۆمەڵایەتیە تەقلیدیەکان نەدەکرد و تاك ئەوەندەی جاران گیرۆدە نەبوو بەوەی بنەمای ژیانی تایبەتی خۆی بەپێی بەرژەوەندی کۆمەڵگا دامەزرێنێ.

---

٥٥ هەمان سەرچاوە و هەمان لاپەڕە.

٥٦ گیدنز، سەرچاوەی پێشوو، ل: ٤١٩.

پرۆسەی بەپیشەسازیبوون و لەوێشەوە مۆدێرنیزەبوون، شوێنی ژیانیان کە (ماڵ) بوو، لە شوێنی (کار) جیاکردەوە و بەمەش جیاوازی کەوتە نێوان پەیوەندیە خێزانیەکان و پەیوەندیەکانی بواری کارکردنی تاکەکەسەوە. هەستەوەری و سۆزگەرایی تاك لە ژێر دەسەڵاتی خێزان و بنەماڵە و خزمان ڕزگاری بوو و ئەمەش بووە پایەی هەڵبژاردنی هاوسەر: *"بە دەستپێکردنی سەدەی بیستەم، بەشێوەیەکی گشتی ئەو بڕوایە دروستبوو، کە خێزان قەڵەمڕەوێکە بۆ ڕەزامەندکردنی تاکەکەس، یان پێویستە ئەو قەڵەمڕەوە بێت کە تیایدا نزیکایەتی و ڕاستگۆیی نێوان ژن و مێرد لە پلەی یەکەمدا بێت"*٥٧.

کۆمەڵگای مۆدێرن، لە یەك کاتدا کە تاکەکەسی لە خێزان کردە دەرەوە و ڕەوانەی ناو کارگە و بوارەکانی کارکردنی پیشەیی و خوێندنی کرد، گەلێك لەو ئەرکانەیشی لەسەر خێزان کەمکردەوە، کە پێشتر ئەرکی خێزان بوون لە ئاست تاکەکاندا. واتە لەگەڵ پەرەسەندنی ماتەریاڵیانە و زانستیانەدا و بەهۆی ڕەچاوکردنی مافەکانی تاکەکەس و سیاسەتی تەندروستییەوە، کۆمەڵگا کەوتە پاراستن و گرنگیدان بە پیر و پەککەوتەکان، بێسەرپەرست و کەمئەندام و هەموو ئەو گرووپانەی کە نەیاندەتوانی لەگەڵ خێرایی ژیانی هاوچەرخدا بڕۆن و پێویستییان بەدەستی یارمەتی هەبوو. لەگەڵ ئەوەشدا کە هیچ کۆمەڵگایەك نەیتوانیوە لە ئاستی دەروونیدا هەستی پەراوێزبوون لەلای ئەو تاك و گرووپانە بسڕێتەوە و هەموو مافێکیان بۆ دەستەبەر بکات، وەلێ ئەوە شتێکی نکوڵی لێنەکراوە کە بەشێکی زۆر لە کۆمەڵگا پێشکەوتووەکان

---

٥٧ گیدنز، سەرچاوەی پێشوو، ل: ٤٢٠

لەمەدا هەنگاوی باشیان هەڵهێناوەتەوە. بۆ نمونە سوید و نەرویج و دانمارك.

بەهەرحاڵ، لە ئەنجامی ئەو پرۆسەیەوە "*پەیوەندیی هاوسەرداری لەو تێڕوانینەوە کە خێزان یەکەیەکی بەرهەمهێنان و دامەزراوێکی کۆمەڵایەتییە، گۆڕا بۆ پەیوەندییەکی تاکەکەسی، کە گوێی بە هیچ شتێ نەدەدا بێجگە لە ڕازیکردنی ئەو دووکەسەی بە خۆشەویستی، بۆ ماوەیەکی کەم تا زۆر و بەپێی چارەنووسی خۆیان، پێکەوە دەژیان*"٥٨.

ئولریش بێک: هەمان بابەت و گۆڕانکاری بە کاریگەریی پرۆسەی مۆدێرنیزەبوون لە ژیانی شەخسیی مرۆڤەکاندا، سەرنجی کۆمەڵناسی ئەڵمانی (***ئولریش بێك***)یشی ڕاکێشاوە و ئەمەیشی لە کتێبەکەیدا: (***کۆمەڵگای ڕیسك***)٥٩، خستۆتە ڕوو. بەلای (بێك)ەوە ئەوەی مۆدێرنیستەکانی وەك: چیخۆف، ئیبسن و ستریندبێرگ لەبارەیەوە دەیاننووسیی تا ئێمەی لێ بەئاگا بهێننەوە، ئەمڕۆکە بۆهەموومان بۆتە بەشێکی جیانەکراوە لە واقیعی ژیان. بێك دەڵێت: ئەمڕۆ هەموومان دەزانین «دوای دارمانی پەردەکان»ی ئیبسن چی ڕوودەدات: «*دنیای دوێنێ کۆتایی پێهات و تێپەڕی، مەبەستمان لە دنیای سەدەی نۆزدەهەمە، بەڵام ئەمە بەمانای ئەوە نیە دنیای ئێمەش کۆتایی*

٥٨ الدکتور صادق جلال العظم: **في الحب و الحب العذري**. دار المدى للثقافة و النشر، دمشق، ٢٠٠٢، ص: ١٠٠–١٠١.

٥٩ U. Beck: **Risikosamfud**. Gyldendal, Kopenhaven, ١٩٩٦.

پێهاتووە. ڕاستە دنیای سەدەی نۆزدەهەم ئەوەندەش ئارام نەبوو، چونکە چەندینجار بەرلەوەی دروستببێت، لە هزر و بیرکردنەوەدا کۆتایی پێهاتبوو. ئەمڕۆکە ئێمە شایەتحاڵی ئەوەین کە ڕوانگەکانی نیتشە، چیخۆف، یاخود ئەو دراما و تراژیدیانەی لە ئەدەبیاتی مۆدێرندا باسیاندەکرێت، چۆن لەناو مەتبەخ و ژووری نووستنی هەموو خەڵکدا بوونەتە واقیعێکی بەرجەستە بوو. ئەمەش بەمانای ئەوەیە ئەو شتەی زۆر پێش ئێستا بیری لێکرابۆوە، ئەوەتا بە ماوەی دواکەوتنێکی پەنجا بۆ سەد ساڵ، بۆتە بەشێکی ڕاستەقینەی واقیعی ژیانی مرۆڤەکان. ئێمە ئەمڕۆ شایەدی ئەوەین «دوای دارمانی پەردەکان»، کە شانۆنامەیەکی (ئیبسن) نەرویجیە، چی ڕوودەدات. ئەوەی ئێمە وەك واقیعێك تیایدا دەژین، بۆ مۆدێرنیستەکانی سەدەیەك لەمەوبەر ئاگادارکردنەوەیەکی ڕەشبینانە بوو»٦٠.

سەرەکیترین چەمك بۆ گیدنز و بێك، چەمکی (بەتاکبوون) یان تاکگەراییە. تاکگەرایی لێرەدا هەمان مانای ئازادبوون و ڕەهابوون دەگەیەنێت: ئەوەتا ئێمە، یان بەشێك لە ئێمە، خۆمان لە پەیوەندییەکانی ئایین، خوێن و خاك ڕزگار و ڕەها دەکەین و ناسنامەی تاکایەتی و خودێتی خۆمان دروستدەکەین. ئێمە چیدی نامانەوێت بە تایەفە، ئاینزا، تەباری باوان و مێژووی ڕەگەزەکەماندا بناسرێینەوە و پێناسە بکرێین، بەڵکو دەمانەوێت شتێ بین تایبەت بە خودی خۆمان. دەمانەوێت ئەوەبین کە بۆخۆمان دەمانەوێت هەبین و نامانەوێت هیچ دەسەڵات و نۆرمێك دەستبخەنە ناو ژیانی تایبەتیمانەوە. ئێمە هەموو خواستمان ئەوەیە جیاواز و ڕیزپەڕ لە ئەوانیتر بین و کاتێکیش دەچینە

٦٠ Ibid. s. ١٣٤–١٣٥